

УДК 658.014

Сабецька Т.І.,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри гуманітарних і фундаментальних дисциплін,
*Івано-Франківський навчально-науковий інститут менеджменту
Тернопільського національного економічного університету*

Sabetska Tetyana,
Candidate of Sciences (Economics),
Associate Professor of the Department of Humanities
and Fundamental Disciplines,
*Ivano-Frankivsk Educational and Scientific Institute
of Management of Ternopil National Economic University*

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СУЧАСНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Сабецька Т.І. Особливості формування організаційно-економічного механізму забезпечення економічної безпеки сучасного підприємства. Статтю присвячено дослідженню проблематики формування організаційно-економічного механізму забезпечення економічної безпеки підприємства в сучасних умовах розвитку вітчизняної економіки. Зокрема, проаналізовано наукові підходи до визначення поняття «механізм забезпечення економічної безпеки», а також подано авторське трактування категорії «організаційно-економічний механізм забезпечення економічної безпеки підприємства». У рамках формування дієвого механізму захисту підприємства від зовнішніх та внутрішніх загроз у статті виокремлено два типи політики забезпечення економічної безпеки підприємства, а саме превентивну і реагуювальну. Вивчення організаційно-економічного механізму забезпечення економічної безпеки підприємства з позиції комплексного підходу дає змогу подати його як цілісну систему, яка формується із сукупності взаємопов'язаних елементів. Окрім того, запропоновано авторський погляд на організацію типової системи забезпечення економічної безпеки сучасного підприємства.

Ключові слова: безпека, економічна безпека, система економічної безпеки підприємства, механізм забезпечення економічної безпеки, організаційно-економічний механізм економічної безпеки, управління економічною безпекою.

Сабецкая Т.И. Особенности формирования организационно-экономического механизма обеспечения экономической безопасности современного предприятия. Статья посвящена исследованию проблематики формирования организационно-экономического механизма обеспечения экономической безопасности предприятия в современных условиях развития отечественной экономики. В частности, проанализированы научные подходы к определению понятия «механизм обеспечения экономической безопасности», а также представлена авторская трактовка категории «организационно-экономический механизм обеспечения экономической безопасности предприятия». В рамках формирования механизма защиты предприятия от внешних и внутренних угроз в статье выделены два типа политики обеспечения экономической безопасности предприятия, а именно превентивную и политику реагирования. Изучение организационно-экономического механизма обеспечения экономической безопасности предприятия с позиции комплексного подхода позволяет представить его как целостную систему, которая формируется из совокупности взаимосвязанных элементов. Кроме того, предложен авторский взгляд на организацию системы обеспечения экономической безопасности современного предприятия.

Ключевые слова: безопасность, экономическая безопасность, система экономической безопасности предприятия, механизм обеспечения экономической безопасности, организационно-экономический механизм экономической безопасности, управление экономической безопасностью.

Sabetska Tetyana. Features of the formation of organizational and economic mechanism for ensuring the economic security of modern enterprises. The article is devoted to the study of the problems of forming an organizational and economic mechanism for ensuring the economic security of the enterprise in the current conditions of development of the domestic economy. In particular, the existing scientific approaches to the definition of the concept of "mechanism of providing economic security" are analyzed and the author's interpretation of the category "organizational and economic mechanism of ensuring economic safety of the enterprise" is given. The necessity of constructing an effective organizational and economic mechanism for ensuring economic security at a modern enterprise is also substantiated. Within the framework of forming a system of protection of enterprises against external and internal threats, the article outlines two types of policies ensuring the economic security of the enterprise, namely preventive and responsive. The study of the organizational and economic mechanism of ensuring the economic security of the enterprise from the standpoint of an integrated approach allows it to be submitted as an integral system, which is formed from a set of interrelated elements, namely: the object and subjects of management, organizational structure and principles of management of economic safety of the enterprise, methodical and methodological apparatus for managing the system of economic security of the enterprise, as well as economic instruments for managing economic security. In addition, an author's view on the organization of a typical system for ensuring the economic security of a modern enterprise is proposed. Thus, according to the author, the typical organizational structure of the economic security unit of a modern enterprise should be formed from the following structural divisions: the legal security unit, the financial and economic security unit, the unit of physical (force) security, the information security unit, the technical security unit, the personnel security unit, and unit of environmental safety. It also describes the competitive advantages that an enterprise can gain due to the construction of an effective organizational and economic mechanism for ensuring its own economic security.

Key words: security, economic safety, enterprise economic security system, mechanism of economic security, organizational and economic mechanism of economic security, economic security management.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Сьогодні в умовах ринкових відносин кожне підприємство повинно орієнтуватися не лише на забезпечення ефективності економічних процесів, а й акцентувати увагу на розробленні та впровадженні систем і механізмів управління, які здатні оперативнo реагувати на мінливі умови й несприятливі виклики зовнішнього оточення. У сучасному економічному просторі недооцінювання ролі економічної безпеки та її місця в системі управління підприємством робить його чутливим до зовнішніх та внутрішніх подразників і, врешті-решт, може призвести до виникнення цілого комплексу проблем. Саме тому в умовах нестабільної української економіки особливої актуальності для вітчизняного бізнесу набуває питання розроблення ефективного і надійного організаційно-економічного механізму забезпечення економічної безпеки підприємства.

Огляд (аналіз) останніх досліджень і публікацій з цієї проблеми, в яких започатковано розв'язання

даної проблеми і на які спирається автор. Проблематика забезпечення економічної безпеки підприємства входить до сфери наукових інтересів багатьох вітчизняних та зарубіжних учених. Зокрема, проблеми формування та розвитку організаційно-економічних механізмів забезпечення економічної безпеки підприємства у своїх наукових дослідженнях торкаються такі автори, як: Г.Ф. Азаренков, С.М. Сердечна [1], Л.А. Бехтер [4], А.М. Вергун [6], Т.В. Клименко [7], О.В. Малик [8], І.В. Чібісова, Є.М. Івашина [12], А.Л. Шатохін і Т.Б. Ігнашкіна [13] та ін. Таким чином, можемо спостерігати значну зацікавленість вітчизняних та зарубіжних учених проблемою вдосконалення організаційно-економічного механізму безпеки бізнесу в умовах сучасного розвитку української економіки.

Незважаючи на достатню кількість праць із досліджуваної проблематики, усе ж варто зауважити, що питання формування організаційно-економічного механізму економічної безпеки підприємства часто розглядаються доволі фрагментарно, у контексті інших

проблемних аспектів забезпечення економічної безпеки. Так, досі не вироблено єдиного наукового підходу до трактування поняття «організаційно-економічний механізм забезпечення економічної безпеки», що вимагає подальшого узагальнення та уточнення даної економічної категорії. Окремі аспекти забезпечення економічної безпеки сучасного підприємства досі є обділеними увагою науковців та потребують подальшого обґрунтування й розроблення. Серед іншого, варто зосередити увагу на подальших наукових пошуках у сфері формування комплексного методичного підходу до побудови дієвого й ефективного організаційно-економічного механізму забезпечення економічної безпеки підприємства в контексті сучасних ринкових викликів.

Формулювання завдання дослідження. Мета статті полягає у розробленні теоретико-методологічних і прикладних аспектів формування організаційно-економічного механізму забезпечення економічної безпеки сучасного підприємства в умовах сьогодення.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Розвиток підприємницької діяльності в сучасних реаліях неодмінно супроводжується високою динамічністю, невизначеністю й високим рівнем ризику. За такої ситуації безпека та захищеність підприємства є невід’ємними передумовами його сталого розвитку і зростання, чинниками фінансової стійкості та конкурентоспроможності на внутрішньому й зовнішньому ринках. З огляду на велику кількість несприятливих і загрозливих чинників розвитку бізнесу, у сучасних умовах господарювання очевидно видається необхідність розроблення дієвого механізму забезпечення економічної безпеки підприємства.

Так, науковці Г.Ф. Азаренков і С.М. Сердечна вважають, що механізм забезпечення економічної безпеки функціонування підприємства є цілісною системою, що «складається з окремих, самостійних, але одночасно і взаємопов’язаних і взаємодіючих структурних елементів. До основних елементів механізму відносяться: форма організації виробництва, економічні або господарські зв’язки (ставлення), система стимулів, управління, планування, фінансування, оподаткування, ціноутворення» [1, с. 515].

А.Л. Шатохін і Т.Б. Ігнашкіна стверджують, що механізм економічної безпеки – це «система, яка складається із суб’єкта та об’єкта управління, що використовують різноманітні методи, важелі, засоби, ресурси для своєчасного вирішення комплексу завдань із метою захисту, підтримання та покращення господарської діяльності в умовах постійної зміни зовнішнього середовища» [13, с. 401].

На думку Н.О. Бабіної [3, с. 68] і В.П. Пономарьова [11], «механізм забезпечення економічної безпеки підприємства розглядається як сукупність управлінських, економічних, організаційних, правових і мотиваційних способів гармонізації інтересів підприємства з інтересами суб’єктів зовнішнього середовища, за допомогою чого з урахуванням особливостей діяльності підприємства забезпечується одержання прибутку, величина якого достатня для перебування підприємства в економічній безпеці».

Як зазначає І. Бланк, структура механізму управління безпекою підприємства охоплює «систему державного нормативно-правового регулювання, ринкового та вну-

трішнього механізму регулювання фінансової безпеки підприємства, системи методів та інструментів управління фінансовою безпекою підприємства» [5].

Як видно, трактування терміна «механізм забезпечення економічної безпеки підприємства» знайшло широке відображення у наукових працях вітчизняних авторів. Разом із тим поняття організаційно-економічного механізму економічної безпеки, на нашу думку, є дещо вужчим і за своїм внутрішнім змістом охоплює окремі аспекти категорії «механізм забезпечення економічної безпеки». Так, під організаційно-економічним механізмом забезпечення економічної безпеки підприємства будемо розуміти сукупність економічних засобів, способів, методів та підходів, а також їх організаційну побудову, які дають змогу нівелювати негативний вплив зовнішніх та внутрішніх подразників на діяльність підприємства за рахунок своєчасного моніторингу і усунення загроз, забезпечують стійке зростання й конкурентоспроможність бізнесу, мобілізуючи його внутрішній потенціал та ринкові можливості.

У сучасному економічному просторі доволі поширеним є управлінський підхід, за яким підприємство орієнтоване на постійне вдосконалення виробничих та управлінських процесів, поліпшення основних параметрів і характеристик, зростання ефективності й підвищення кінцевих фінансово-економічних результатів, при цьому попереджуючи появу ймовірних загроз і небезпек, які можуть негативно позначитися на діяльності підприємства. Від того, наскільки ефективно вдається попереджувати негативний вплив несприятливих чинників, залежить успішність бізнесу. Зважаючи на вищесказане, можна виокремити два типи політики забезпечення економічної безпеки підприємства: превентивну і реагуювальну. Так, в основі реагуювальної політики забезпечення економічної безпеки лежить принцип «вирішувати проблеми у процесі їх виникнення», тобто редагувати й коригувати поведінку підприємства у відповідь на дію несприятливих для бізнесу подій, максимально усуваючи їхні негативні наслідки. Тоді як превентивна політика орієнтована на розроблення комплексу попереджувальних заходів, які дають змогу завчасно переглянути стратегію і тактику підприємства та ще на етапі діагностики й прогнозування можливих небезпек відкоригувати його політику для максимального уникнення впливу загрозливих чинників.

Комплексний підхід до вивчення організаційно-економічного механізму забезпечення економічної безпеки підприємства дає змогу розглядати його як цілісну систему, яка включає такі взаємопов’язані елементи:

1. Об’єкт управління, яким є власне система економічної безпеки підприємства, створена для захисту виробничих об’єктів, майна, матеріальних і нематеріальних ресурсів, персоналу, інформації тощо.

2. Суб’єкти управління, тобто особи, служби, органи, підрозділи, які виконують управлінські функції, пов’язані з організацією та забезпеченням безпечного функціонування бізнесу і безпосередньо відповідають за економічну безпеку господарюючого суб’єкта. На думку О.М. Анісімової і Л.В. Лаврентьевої, важливим завданням суб’єктів забезпечення економічної безпеки є забезпечення стійкого зростання підприємства, досягнення ним позитивних фінансово-економічних результатів, розроблення та запровадження ефективного механізму управління економічною безпекою, що

охоплює захист підприємств від загроз і небезпек внутрішнього й зовнішнього середовища [2, с. 57].

Орієнтуючись на дослідження А.М. Вергун [6, с. 64], уважасмо доцільним виокремлювати дві групи суб'єктів управління економічною безпекою:

– внутрішніх суб'єктів, до яких можна віднести керівника підприємства, його власника чи власників, керівника підрозділу економічної безпеки, підрозділ (відділ, службу) економічної безпеки та його працівників, фінансово-економічний, маркетинговий та юридичний відділи (підрозділи);

– зовнішніх суб'єктів, якими є органи державної влади та місцевого самоврядування, правоохоронні органи, приватні охоронні компанії та інші недержавні підприємства з організації безпеки бізнесу, ділові партнери фірми, фінансово-кредитні установи, консалтингові, аудиторські та страхові компанії.

3. Організаційна структура управління економічною безпекою підприємства, яка охоплює склад, підпорядкованість, повноваження та відповідальність окремих елементів системи економічної безпеки. В економічній літературі зустрічаються різні наукові погляди на організацію економічної безпеки підприємства. Грунтуючись на дослідженнях О.Ю. Мішина і С.В. Мішиної [9], запропонуємо такі варіанти організації системи економічної безпеки підприємства залежно від його розмірів:

1) матрична система організації економічної безпеки може бути ефективною для середніх за величиною підприємств; в основі її побудови лежить підхід, за яким в умовах обмеженого бюджету слід мінімізувати витрати на організацію спеціалізованих безпекових підрозділів, а окремі функції із забезпечення економічної безпеки максимально делегувати різним структурним підрозділам підприємства, зокрема шляхом перегляду посадових інструкцій відповідних фахівців, які забезпечують певний складник економічної безпеки;

2) договірна система організації економічної безпеки застосовується зазвичай на малих підприємствах, оскільки не передбачає створення окремого відділу безпеки, а ґрунтується на укладанні договорів на надання охоронних, інформаційних, консалтингових та інших послуг із зовнішніми незалежними спеціалізованими організаціями, що дає змогу за порівняно низьких витрат отримати якісні послуги із забезпечення безпеки бізнесу;

3) комбінована система організації економічної безпеки часто використовується на невеликих та середніх підприємствах; вона передбачає використання ресурсів, можливостей та досвіду внутрішніх підрозділів чи фахівців із безпеки із залученням у разі необхідності зовнішніх спеціалістів;

4) комплексна система організації економічної безпеки характерна, як правило, для представників великого бізнесу і передбачає створення окремого повноцінного функціонального підрозділу – служби (відділу, департаменту) економічної безпеки, який, згідно з ієрархією, підпорядковується керівнику підприємства або його заступнику з питань безпеки й виконує функції комплексного забезпечення економічної безпеки фірми за усіма її складниками.

Незалежно від того, який варіант організації системи економічної безпеки запроваджено на підприємстві, правильно скоординована робота суб'єктів забез-

печення економічної безпеки створює підґрунтя для стабільної діяльності і розвитку суб'єкта господарювання в майбутньому. Перспективи підприємства значною мірою визначаються тим, наскільки ефективно менеджери з безпеки здатні уникати ймовірних загроз, наскільки продуктивно й оперативно вони готові усувати негативні наслідки тих подій, що вже відбулися та вплинули на діяльність підприємства.

4. Принципи управління економічною безпекою, основними з яких є:

1) плановість та стратегічність, тобто процес управління економічною безпекою повинен носити стратегічний характер, мати чітку мету, цілі й завдання, в його основі мають лежати певні стратегічні орієнтири, а також конкретні шляхи, засоби та інструменти досягнення поставлених цілей;

2) взаємоузгодженість стратегії та програми забезпечення економічної безпеки із загальною стратегією розвитку підприємства, збалансованість безпекових інтересів із загальнокорпоративними економічними інтересами фірми, її конкурентною політикою, програмою фінансування;

3) своєчасність та оперативність реагування на зовнішні та внутрішні негативні виклики й загрози;

4) неперервність та постійний розвиток системи економічної безпеки підприємства, що проявляється у постійному моніторингу недоліків і слабких місць існуючого механізму забезпечення економічної безпеки, своєчасному оновленні й доповненні засобів та інструментів захисту підприємства у відповідь на вимоги сучасних економічних викликів;

5) превентивний характер безпекових рішень, який проявляється в прогнозуванні ймовірності виникнення загроз та попередженні їхнього негативного впливу на підприємство;

6) системність і комплексність рішень безпекового характеру (найбільший синергійний ефект від функціонування системи економічної безпеки проявляється тоді, коли усі її методи, засоби та інструменти діють комплексно, як єдине ціле, єдиний механізм, взаємодоповнюючи один одного);

7) прогресивність та інноваційність означає, що побудувати надійну та дієву систему захисту підприємства від загроз можна виключно на основі застосування сучасних технічних засобів та програмного забезпечення, використання інноваційних методів організації економічної безпеки, зростання професійної майстерності фахівців із безпеки;

8) гнучкість та адаптивність системи економічної безпеки підприємства викликана необхідністю пристосовуватися до змін, які постійно відбуваються в нестабільному зовнішньому оточенні, шляхом перегляду й коригування рішень з безпеки відповідно до об'єктивних економічних обставин і подій;

9) надійність системи економічної безпеки підприємства проявляється у своєчасному виявленні ймовірних загроз та небезпек, у здатності оперативно та дієво реагувати на загрози, які вже виникли, у нерозголошенні конфіденційної інформації про підприємство з боку персоналу, у недопущенні несанкціонованого проникнення на територію підприємства з протиправними намірами, у формуванні стабільного та позитивного соціально-психологічного клімату в колективі, його згуртованості навколо спільних цілей і завдань;

10) організованість та узгодженість проявляється в налагодженні продуктивного діалогу між усіма суб'єктами забезпечення економічної безпеки підприємства (керівництвом, топ-менеджерами, фахівцями служби безпеки та безпосередніми виконавцями безпекових рішень) на засадах взаємодії, взаємоузгодженості, ініціативності, відповідальності та балансу інтересів;

11) ефективність як ключовий індикатор прийняття всіх економічних рішень характерна й для системи забезпечення економічної безпеки підприємства і проявляється в такому: які б вигоди й ефекти не отримувала фірма від реалізації безпекових заходів, вони в жодному разі не повинні бути меншими, ніж пов'язані з ними витрати.

5. Методико-методологічний апарат управління системою економічної безпеки підприємства, який охоплює такі методи:

– моніторинг стану зовнішнього середовища бізнесу (спостереження і вчасне виявлення загрозованих впливів екзогенного характеру дає змогу вчасно розробити і реалізувати низку превентивних заходів з забезпечення підприємства);

– оперативна діагностика діяльності підприємства (аналіз поточної роботи і проміжних результатів діяльності підприємства дає змогу вчасно виявити недоліки,

усунути проблемні моменти, не допустивши їх перетворення на більш масштабні й загрозовані);

– навчання та інструктаж (розроблення інструкцій та протоколів поведінки персоналу в умовах різних загрозованих чи позаштатних ситуацій і ознайомлення з ними співробітників часто є запорукою «правильної» реакції працівників на різноманітні загрози у момент їх прояву);

– методи силового характеру (організація фізичної охорони, встановлення системи відеонагляду, запровадження пропускового режиму, кодування дверей, захист інформації за допомогою паролів, захист комп'ютерних систем та мереж дають змогу мінімізувати доступ до підприємства сторонніх осіб, попередити можливий витік конфіденційної інформації, захистити від рейдерських атак).

б. Економічні інструменти (важелі) управління системою безпеки підприємства, тобто сукупність принципів, підходів, конкретних інструментів, впливу на процеси прийняття та реалізації управлінських рішень у сфері забезпечення економічної безпеки. Серед усієї сукупності управлінських інструментів можна виокремити фінансово-економічні (ціни, тарифи, доходи, витрати, податки та ін.) і нормативно-розпорядчі (норми, нормативи, накази, розпорядження, інструкції, положення, штрафи, санкції, заохочення тощо).

Рис. 1. Система організації економічної безпеки на підприємстві (розроблено автором).

Важливе місце в системі формування організаційно-економічного механізму забезпечення економічної безпеки посідає власне організаційний складник, який охоплює сукупність структурних безпекових підрозділів підприємства й систему зв'язків управління та підпорядкування між ними. Типову організаційну структуру підрозділу економічної безпеки можна відобразити на рис. 1.

Завдяки побудові дієвого організаційно-економічного механізму забезпечення економічної безпеки підприємство зможе отримати низку конкурентних переваг, пов'язаних саме з безпековим складником, а саме:

- матиме змогу вчасно ідентифікувати ймовірні загрози та вчасно застосувати превентивні заходи, спрямовані на їх усунення;

- зможе посилити фінансову та економічну незалежність, підвищити ліквідність та фінансову стійкість;

- матиме змогу захистити фінансові та комерційні інтереси засновників та співвласників підприємства;

- зможе ефективно використовувати ресурси та оптимально поєднувати їх у виробничому процесі;

- отримає передумови для ефективного втілення визначених стратегічних орієнтирів та реалізації поточних планів і програм;

- зможе підвищити рівень інвестиційної привабливості, що сприятиме залученню зовнішніх інвестицій для розвитку виробничого потенціалу.

Насамкінець варто зауважити, що процес формування організаційно-економічного механізму забезпечення економічної безпеки є суто індивідуальним для кожного суб'єкта господарської діяльності, а отже,

потребує врахування його специфічних особливостей та стратегічної орієнтації. Разом із тим організаційно-економічний механізм управління економічною безпекою підприємства повинен бути побудований так, щоб забезпечувати своєчасну діагностику різноманітних загроз і небезпек, об'єктивне прогнозування їхніх імовірних наслідків, а також оперативне передавання інформації до управлінського центру, який приймає подальші рішення.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Підсумовуючи вищесказане, зазначимо, що економічна безпека підприємства може бути досягнута тільки за умови використання всіх засобів, методів та інструментів, які об'єднані в єдиний цілісний організаційно-економічний механізм забезпечення економічної безпеки підприємства, що створює усі передумови для достатнього рівня захищеності підприємства від будь-яких загроз і небезпек, забезпечуючи активну взаємодію із зовнішнім оточенням та стійкість внутрішнього виробничого потенціалу.

Формування організаційно-економічного механізму забезпечення економічної безпеки підприємства є складним, відповідальним та напруженим процесом, який передбачає правильну побудову концепції та цілей безпеки, вдале ранжування пріоритетів, чітке формулювання завдань, ефективне управління та оптимальну організацію системи економічної безпеки. Саме тому важливим напрямом подальших наукових досліджень у цій сфері є розроблення й обґрунтування алгоритму побудови організаційно-економічного механізму забезпечення економічної безпеки підприємства.

Список використаних джерел:

1. Азаренков Г.Ф., Сердечна С.М. Формування аналітичного інструментарію забезпечення економічної безпеки стратегічного розвитку підприємства. *Молодий вчений*. 2017. № 5 (45). С. 508-517.
2. Анісімова О.М., Лаврентьєва Л.В. Суб'єкти управління економічною безпекою на підприємстві. *Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності*. 2015. Вип. 2 (12). Т. 1. С. 54-59.
3. Бабіна Н.О. Управління економічною безпекою підприємства в умовах нестабільності. *Економіка і управління*. 2016. № 2. С. 67-72.
4. Бехтер Л.А. Організаційно-економічний механізм забезпечення економічної безпеки сільськогосподарських підприємств. *Вісник Запорізького національного університету. Серія «Економічні науки»*. 2012. № 4 (16). С. 18-23.
5. Бланк И.А. Управление финансовой безопасностью предприятия. Киев : Эльга, 2009. 776 с.
6. Вергун А.М. Формування організаційно-економічного механізму управління фінансовою безпекою підприємства. *Соціально-економічний розвиток регіонів в контексті міжнародної інтеграції*. 2015. № 17 (6). С. 62-67.
7. Клименко Т.В. Основні елементи механізму забезпечення фінансової безпеки суб'єктів господарювання. *Вісник ЖДТУ. Серія «Економічні науки»*. 2011. № 4 (58). С. 340-343.
8. Малик О.В. Формування механізму управління фінансовою безпекою підприємства : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04 ; ХНУ Хмельницький, 2016. 262 с.
9. Мішин О.Ю., Мішина С.В. Сутність поняття «економічна безпека підприємства». *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2012. № 38. С. 86-92.
10. Обертан Д.В. Напрями удосконалення організаційно-економічного механізму формування економічної безпеки управління підприємств. *Наукові записки. Серія «Економічні науки»*. 2017. № 2-(55). С. 101-113.
11. Пономарьов В.П. Формування механізму забезпечення економічної безпеки підприємства : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.06.01 «Економіка, організація і управління підприємствами». Луганськ, 2000. 21 с.
12. Чібісова І.В., Івашина Є.М. Механізм забезпечення фінансової безпеки підприємства. URL: www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/rpei/2011_31/Chibis.pdf (дата звернення: 15.03.2019).
13. Шагохін А.Л., Ігнашкіна Т.Б. Сутність та складові елементи механізму управління економічною безпекою підприємства. *Бізнес Інформ*. 2014. № 2. С. 396-402.